

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län för handläggningen av en begäran om att få del av sidomaterialet i en avslutad förundersökning

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 19 februari 2013 framförde AA kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län för handläggningen av en begäran om handlingsutlämnande.

Av anmälan framgick följande. I april 2012 begärde han att få ta del av de handlingar som fanns i sidoutredningen, den s.k. slasken, i en avslutad utredning i vilken han hade varit misstänkt och senare dömts. Han angav att han behövde handlingarna för att arbeta med sin resningsansökan. Vid tiden för hans anmälan till JO hade handlingarna varken lämnats ut eller något avslagsbeslut meddelats.

Utredning

Muntliga uppgifter hämtades den 9 april 2013 in från den ansvarige handläggaren för ärendet, avdelningsjuristen BB, vid Polismyndigheten i Stockholms län (länskriminalpolisen). Han uppgav bl.a. att AA:s begäran hade kommit in till polismyndigheten den 2 maj 2012 och omfattade ett material om 21 arkivkartonger eller cirka 10 000–11 000 sidor. BB uppgav att han arbetade kontinuerligt med ärendet.

JO hämtade in och granskade handlingar i polismyndighetens ärende. Därefter anmodades polismyndigheten att yttra sig över handläggningen.

Polismyndigheten i Stockholms län (biträdande länspolismästaren CC) kom den 14 juni 2013 in med ett yttrande. I yttrandet redogjorde myndigheten för gällande rätt och för myndighetens rutiner beträffande framställningar om handlingsutlämnande. Av redogörelsen framgick att AA:s begäran prövats med beaktande av den rätt till insyn han tidigare haft i materialet enligt bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken. En skrivelse från BB bifogades polismyndighetens yttrande. BB uppgav i denna att han inte hade hunnit med AA:s ärende p.g.a. övriga arbetsuppgifter och omfattande egen frånvaro. Han anförde vidare bl.a. följande.

Det aktuella ärendet är synnerligen omfattande och komplext. Som jag har uppgivit tidigare består det av totalt 24 arkivkartonger varav 21 utgörs av den s.k. slasken.

Det är ett flertal brottsutredningar som ingår i materialet. AA dömdes för flera brott men friades för ett. Andra brottsutredningar som inte har lett till åtal ingår också i materialet. Arbetet består således i att bedöma vilken del av materialet som omfattas av AA:s insyns rätt och i vilken utsträckning sekretess kan gälla gentemot honom i detta material. Detta är inte systematiserat på ett sådant sätt att det underlättar en prövning av varje brottsutredning för sig. Vissa handlingar återfinns dessutom på flera ställen.

Det är ett tidsödande arbete och det är svårt för en person att hantera ett så stort ärende. Jag har därför sökt få hjälp med detta. De utredare som handlade brottsutredningarna har bara haft tid att sporadiskt hjälpa till. Jag har periodvis fått hjälp av en annan jurist vid avdelningen. Sedan denna har aviserat att hon inte längre kan hjälpa mig har jag uppmärksammat den närmaste arbetsledningen om min arbetsbelastning utan att tilldelas något biträde. Sen remissen från JO har jag dock blivit lovad assistans i tillräcklig omfattning.

Länskriminalpolisen (poliskommissarien DD, chef för administrativa enheten och polisintendenten EE, biträdande chef) upplyste bl.a. följande.

Avdelningen är medveten om att ärendet har tagit lång tid. Sekretessprövningen måste dock göras mycket noggrant. När avdelningsjuristen påtalade behov av hjälp och stöd i ärendet tillskötts ytterligare resurstid från en jurist inom avdelningen. Från och med den 11 juni 2013 arbetar sex personer motsvarande fyra och en halv årsarbetskraft med ärendet fram till dess att beslut meddelas. [— — —]

Tidigare har rutinerna för handläggning av sekretessärenden varit att de överlämnats från avdelningens chefssekreterare till avdelningsjuristen. Sedan den 1 maj 2013 passerar dock alla aktuella ärenden berörd sektionschef, som i och med detta får en överblick över pågående ärenden. När avdelningsjuristen har semester eller är sjukskriven lämnas inkomna ärenden till annan handläggare.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande.

Avdelningsjuristen BB utsågs till handläggare i ärendet. Han påtalade att han hade behov av assistans med sekretessprövningen och fick visst biträde – i vilken omfattning är dock oklart. Det får emellertid anses framgå att assistans inte lämnades i den utsträckning BB hade begärt samt att biträdet upphörde efter en tid. När biträde inte längre lämnades påtalade BB att han fortfarande behövde assistans med sekretessprövningen av ärendet. Någon assistans erbjöds dock inte.

Handläggningen av ärende AA-187-34309-2012 har upphört helt under längre perioder då BB haft semester, andra arbetsuppgifter eller när han har varit sjukskriven. Något beslut har fortfarande inte meddelats i ärende AA-187-34309-2012.

I sin bedömning anförde polismyndigheten att det inte hade varit möjligt att fortlöpande lämna besked till AA om myndighetens sekretessprövning med hänsyn till materialets omfattning och komplexitet. Polismyndigheten framhöll särskilt att materialet var sådant att man genom pussläggning av uppgifter som i sig framstår som harmlösa skulle kunna få tillgång till information som medför skada. Polismyndigheten konstaterade därefter att AA:s begäran, trots att det rörde sig om ett omfattande och komplext material, inte hade handlagts tillräckligt skyndsamt. Myndigheten anförde vidare följande.

Myndigheten konstaterar att allokeringen av resurser för att handlägga ärendet har varit klart otillräcklig. AA:s begäran borde redan vid den tidpunkt den kom in till myndigheten ha fått flera handläggare i syfte att säkerställa en snabbare sekretessprövning samt för att undvika avbrott i densamma vid händelse av sjukskrivning, semester och utförande av annat än administrativa arbetsuppgifter.

Vidare borde ledningen, i den rådande situationen, ha reagerat tidigare och med kraftfullare åtgärder när handläggningen av ärendet drabbades av avbrott. Polismyndigheten noterar även i detta hänseende att det fram till den 1 maj 2013 inte funnits några rutiner hos länskriminalpolisavdelningen vad gäller arbetsledningens bedömning av resursåtgång och fortlöpande överblick av hanteringen av inkommande sekretessärenden. Detta är naturligtvis mycket beklagligt.

Arbetsledningen vid länskriminalpolisen har informerats om den närmare innebörden av skyndsamhetskravet vid utlämnandeyrkanden av nu aktuell omfattning. Mot denna bakgrund samt med hänsyn till vad länskriminalpolisen har redovisat om företagna åtgärder i ärendet och uppdaterade rutiner för hantering av sekretessärenden gör polismyndigheten bedömningen att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas med anledning av anmälan.

AA bereddes tillfälle att kommentera yttrandet.

Polismyndigheten upplyste därefter JO om att myndigheten den 9 juli 2013 hade lämnat ut efterfrågade handlingar till AA.

Rättslig reglering m.m.

Den som är part i ett ärende vid en myndighet har som regel rätt att ta del av det som tillförts ärendet, s.k. partsinsyn (se 16 § förvaltningslagen). Bestämmelsen om partsinsyn enligt förvaltningslagen är dock inte tillämplig i polismyndigheternas brottsbekämpande verksamhet (se 32 § förvaltningslagen).

Beträffande förundersökningar regleras en misstänkts rätt till insyn i 23 kap. 18 § rättegångsbalken (RB). När en dom vinner laga kraft är förundersökningen emellertid definitivt avslutad och bestämmelsen om den enskildes insynsrätt enligt 23 kap. 18 § är inte längre direkt tillämplig (se JO 2000/01 s. 69, dnr 4267-1997, och JO 2007/08 s. 87, dnr 2181-2005). JO har uttalat att det mesta tyder på att en begäran om insyn i dessa fall måste handläggas enligt tryckfrihetsförordningens (TF) regler om allmänna handlingars offentlighet, men att det vid sekretessprövningen bör finnas utrymme att beakta den misstänktes tidigare insynsrätt (JO 2007/08 s. 87 se särskilt s. 128–129). Denna uppfattning har bekräftats av Insynsutredningen (se SOU 2010:14, Partsinsyn enligt rättegångsbalken).

Enligt TF:s bestämmelser har var och en rätt att ta del av en handling som förvaras hos en myndighet om den är inkommen till myndigheten eller upprättad där, förutsatt att den inte omfattas av sekretess.

En allmän handling som får lämnas ut ska enligt TF tillhandahållas genast eller så snart det är möjligt. Det ska ske på stället och utan avgift. Den som begär det har också rätt att mot avgift få en kopia av handlingen. En sådan begäran ska behandlas skyndsamt. Besked i en utlämnande fråga bör normalt lämnas samma dag som begäran gjorts. Någon eller några dagars fördröjning kan dock godtas om det är nödvändigt för att ta ställning till om utlämnande får ske. Ett visst ytterligare dröjsmål kan vara ofrånkomligt om framställningen avser eller fordrar genomgång av ett omfattande material. I sådana fall kan det många gånger vara lämpligt att successivt lämna besked om vad som kan lämnas ut.

Oavsett vilket regelsystem som tillämpas, bestämmelserna om insyns rätt eller reglerna i TF, ska en framställning om att få ta del av handlingarna i ärendet behandlas skyndsamt (se bl.a. JO 2007/08 s. 87 och JO:s beslut den 12 november 2002, dnr 103-2002).

Bedömning

Av utredningen framgår att AA:s begäran om att få del av sidomaterialet i den avslutade förundersökningen mottogs av Polismyndigheten i Stockholms län den 2 maj 2012 och att några handlingar inte lämnades ut förrän ett drygt år senare, den 9 juli 2013.

Polismyndighetens ärende har innefattat ett omfattande material och en komplicerad sekretessprövning. Med hänsyn till dessa omständigheter har jag förståelse för att materialet inte kunde lämnas ut successivt. Ärendets omfattning och komplexitet innebär också att en relativt lång handläggningstid får accepteras. Ett ärende av denna karaktär måste dock omgående tilldelas nödvändiga resurser för att kunna handläggas i enlighet med gällande skyndsamhetskrav. Som polismyndigheten konstaterat har tilldelningen av resurser för att handlägga AA:s begäran varit klart otillräcklig. Begäran borde självklart ha handlagts av fler personer än BB redan när den kom in till myndigheten.

Att länskriminalpolisens arbetsledning inte haft några rutiner för bedömningen av resurstilldelning och inte heller haft någon överblick av hanteringen av dessa ärenden är anmärkningsvärt och framstår som en starkt bidragande orsak till den uppkomna situationen. Jag noterar att sådana rutiner numera införts.

Handläggningen av AA:s begäran om handlingsutlämnande har stått i uppenbar strid med det skyndsamhetskrav som gäller. Polismyndigheten i Stockholms län ska kritiseras för detta.